[2024] 9 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 724 : 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 734

ਮਾਨਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ

2012 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1614-1618

25 ਸਤੰਬਰ 2024

[ਸੀ.ਟੀ. ਰਵੀਕੁਮਾਰ* ਅਤੇ ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ,* ਜੇ.ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਹੈ, ਪੀੜਤ-ਐਸ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕਰਨਾ।

ਹੈੱਡਨੋਟ †

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 ਧਾਰਾ 302, 330, 331, 342, 343, 348, 354, 385, 387, 201, 202, 193 ਅਤੇ 218, ਸਾਰੇ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ - ਪੀੜਤ- ਐੱਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ - ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਤੀਜੀ ਡਿਗਰੀ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੜੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਦੱਬੀ ਹੋਈ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ - ਲਾਸ਼ ਅਣਪਛਾਤੀ ਸੀ - ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਘਿਨਾਉਣਾ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕੇਸ ਬਣਾਇਆ - ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ੀ ਏ1, ਏ2 ਅਤੇ ਏ3 ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 304-11 ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੀ ਦੋਸ਼ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਏ - ਹੋਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ:

ਸਥਿਤ: [ਪ੍ਰਤੀ ਸੀ.ਟੀ. ਰਵੀਕੁਮਾਰ, ਜੇ.]: ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰ.1614/2012 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕਲੌਤਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ (ਏ1) 06.03.2022 ਨੂੰ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੁਰੰਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲਾਸ਼ ਪੀੜਤ- ਐੱਸ ਦੀ ਸੀ - ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿੰਗਰਪ੍ਰਿੰਟ ਟੈਸਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਪਛਾਣ ਪੀੜਤ ਵਜੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਜਾਂ ਪੀੜਤ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਪੀੜਤ ਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 300, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ, ਜਾਂ ਧਾਰਾ 304, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਭਾਗ -I / ਭਾਗ -II ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾਯੋਗ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਏ2, ਏ3, ਏ4, ਏ5 ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 330, 348 ਅਤੇ 387 ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਸਾਰੇ

*ਲੇਖਕ

ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ, ਅਗਲੇਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਿਰਫ ਏ2 ਤੋਂ ਏ5 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1617 ਆਫ਼ 2012, 1618 ਆਫ਼ 2012 ਅਤੇ, 1616 ਆਫ਼ 2012 ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਉਹ ਵੀ ਜੇਕਰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 330, 348 ਅਤੇ 387 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੋਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਅਣਗੌਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 1, 31 ਅਤੇ 53] [ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ, ਜੇ. (ਅਸਹਿਮਤੀ) ਦੁਆਰਾ]: ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 2012 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1614 ਰੱਦ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਏ1 ਦੀ 06.03.2022 ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਮਤਭੇਦ ਹੈ - ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇਣਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਇਹ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਜਿਹੀ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲੋਕ, ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਘਿਣਾਉਣੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਇਹ ਆਸਾਨ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਉਪਲਬਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੀੜਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕਾਰਨ ਹੋਈ - ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਪੀੜਤ- ਐੱਸ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਮੌਤ ਸੰਬੰਧੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇ ਕੇ, ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ-II ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ., ਧਾਰਾ 34 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ - ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 2, 15, 21]

ਕੇਸ ਲਾਅ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਸੀ.ਟੀ. ਰਵੀਕੁਮਾਰ, ਜੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ:

ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ ਬਨਾਮ ਕਿਸ਼ੋਰ ਸਿੰਘ [2010] 14 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 95: (2011) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 369; ਨੂਰ ਆਗਾ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [2008] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 379: (2008) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 417; ਵੀ. ਵੈਂਕਟਾ ਸੁਬਾਰਾਓ ਬਨਾਮ ਰਾਜ [2006] ਪੂਰਕ 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 729: (2006) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 305; ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੱਤ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਦਯਾ ਸਪਰਾ [2009] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 977: (2009) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 729; ਇਕਬਾਲ ਮੂਸਾ ਪਟੇਲ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ [2011] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 121 : (2011) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 198; ਲਾਰਡ ਡੇਨਿੰਗ ਇਨ ਮਿਲਰ ਬਨਾਮ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮੰਤਰੀ (1947) 2 ਆਲ ਈਆਰ 372; ਹਰਿੰਦਰ ਨਾਥ ਮੰਡਲ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [1993] 2 ਐਸਸੀਆਰ 137: (1993) 2 ਐਸਸੀਸੀ 435; ਸੇਵਕਾ ਪੇਰੂਮਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ [1991] 2 ਐਸਸੀਆਰ 711: (1991) 3 ਐਸਸੀਸੀ 471; ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਅਤੇ ਰਾਮ

ਭਰੋਸੇ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਏਆਈਆਰ (1957) ਐਸਸੀ 381; ਮਨੀ ਕੁਮਾਰ ਥਾਪਾ ਬਨਾਮ ਸਿੱਕਮ ਰਾਜ (2002) 7 ਐਸਸੀਸੀ 157; ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸ਼ਰਮਾ (2007) ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਡੈਲ 255; ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਵੀ. ਮਹੇਸ਼ [2003] 2 ਐਸਸੀਆਰ 553: (2003) 3 ਐਸਸੀਸੀ 353; ਉਤਪਲ ਦਾਸ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ [2010] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 495: (2010) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 493; ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸੁਭਾਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ [2004] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1085: (2004) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 174; ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਉਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ [2010] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1064: (2010) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 439; ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਾਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਏਆਈਆਰ (1984) ਐਸ.ਸੀ. 1622; ਡਾ. ਐਨ.ਜੀ. ਦਾਸਤਾਨੇ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਐਸ. ਦਾਸਤਾਨੇ [1975] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 967: (1975) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 326 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ, ਜੇ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ:

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਮ ਸਾਗਰ ਯਾਦਵ ਅਤੇ ਹੋਰ [1985] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 621 (1985) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 552; ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [1992] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 180: (1992) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 249; ਸੇਵਕਾ ਪੇਰੂਮਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ [1991] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 711: (1991) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 471- ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਰਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਏਰੇਵੈਨ (1872), ਸੈਮੂਅਲ ਬਟਲਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਅੰਗ; ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਸੰਕਟ (1982); ਪੀ. ਸ਼੍ਰੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵਾ ਰਾਓ ਦੁਆਰਾ ਹਿਰਾਸਤੀ ਮੌਤਾਂ (ਨੈਸ਼ਨਲ ਲਾਅ ਸਕੂਲ ਜਰਨਲ. ਭਾਗ 6, 1994); ਮੁਹੰਮਦ ਘੌਸ, "ਰਾਜ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਹਿਰਾਸਤੀ ਮੌਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ", ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ 270 (ਮਹੇਂਦਰ ਪੀ. ਸਿੰਘ ਸੰਪਾਦਿਤ, 1989)

ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860; ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ; ਪੁੱਛਗਿੱਛ; ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮੌਤ; ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਤਸ਼ੱਦਦ; ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ, ਸਭ ਵਿੱਚ ਝੂਠਾ; ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼; ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨਾ; ਸਰੀਰ ਦਾ ਗਾਇਬ ਹੋਣਾ; ਕਾਰਪਸ ਡੇਲੀਕਟੀ; ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ; ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਬੂਤ; ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ; ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜਣਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2012 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1614-1618

1997 ਦੇ ਸੀਆਰਐਲਏ ਨੰਬਰ 64, 65, 71,76 ਅਤੇ 77 ਵਿੱਚ ਨਾਗਪੁਰ ਵਿਖੇ ਬੰਬਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 12.07.2011 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ

ਮਾਨਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ

ਐਸ. ਨਾਗਾਮੁਥੂ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ, ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਐਮ. ਜਾਧਵ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਪੂਰਵਾ, ਬ੍ਰਿਜ ਕਿਸ਼ੋਰ ਸਾਹ, ਆਦਰਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਪਾਂਡੇ, ਵਿਘੇਸ਼ ਸਿੰਘ, ਐਡਵ. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਸ਼੍ਰੀਰੰਗ ਬੀ. ਵਰਮਾ, ਸਿਧਾਰਥ ਧਰਮਾਧਿਕਾਰੀ, ਆਦਿਤਿਆ ਅਨਿਰੁੱਧ ਪਾਂਡੇ, ਭਰਤ ਬਾਗਲਾ, ਸੌਰਵ ਸਿੰਘ, ਆਦਿਤਿਆ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਐਡਵ. ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ.

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਹੁਕਮ

ਨਿਰਣਾ

ਸੀ.ਟੀ. ਰਵੀਕੁਮਾਰ, ਜੇ.

1. ਇਹਨਾਂ ਪੰਜ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1996 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 21 ਵਿੱਚ ਗੋਂਡੀਆ ਦੇ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ/ਜਾਂ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ, 1860 (ਸੰਖੇਪ 'ਆਈਪੀਸੀ') ਅਧੀਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ 12.07.2011 ਦੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 64, 65, 71, 76, 77 ਅਤੇ 88 1997 ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ ਅਤੇ ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 34, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਆਫ਼ ਬੰਬਈ, ਨਾਗਪੁਰ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1614/2018 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕਲੌਤਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 64/1997 ਵਿੱਚ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕਲੌਤਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸੀ, ਦੀ 06.03.2022 ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ, ਕਈ ਵਾਰ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਪੁੱਤਰ ਨਾਨੂ ਉਕੇ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 302, 330, 331, 342, 343, 348, 354, 385, 387, 193, 201, 202, 203, ਅਤੇ 218 ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 8 (ਸੁਧੀਰ ਪੁੱਤਰ ਰਾਮਭੌ ਕਿਆਰਕਰ) ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 9 (ਗਣੇਸ਼ ਪੁੱਤਰ ਰਘੂਜੀ ਤੁਰਕਰ) ਨੂੰ ਧਾਰਾ 201 ਅਤੇ 202, ਆਈਪੀਸੀ, ਧਾਰਾ 34, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਹਰੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਰਾਜ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਰੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

2. ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਉਹ ਅਪਰਾਧ (ਅਪਰਾਧਾਂ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ (ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਤੋਂ 7) ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਲਈ ਲਗਾਈ ਗਈ ਸਜ਼ਾ (ਸਜ਼ਾ) ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: -

ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ	ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਅਪਰਾਧ(ਐੱਸ.) ਜਿਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ(ਐੱਸ.)
ਏ2 (ਰਵਿੰਦਰ) ਅਤੇ ਏ4 (ਹੰਸ ਰਾਜ)	ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - 7 ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 4,000/- ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।
ਏ2 (ਰਵਿੰਦਰ), ਏ3 (ਮਨੋਹਰ), ਏ4 (ਹੰਸ ਰਾਜ) ਅਤੇ ਏ5 (ਵਿਸ਼ਨੂੰ)	ਧਾਰਾ 331, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - 3 ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 1,000/- ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।
ਏ2 (ਰਵਿੰਦਰ), ਏ3 (ਮਨੋਹਰ), ਏ4 (ਹੰਸ ਰਾਜ) ਅਤੇ ਏ5 (ਵਿਸ਼ਨੂੰ)	ਧਾਰਾ 330, 348, ਅਤੇ 387 ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 1,000/- ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਏ3 (ਮਨੋਹਰ), ਏ5 (ਵਿਸ਼ਨੂੰ), ਏ6 (ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ) ਅਤੇ ਏ7 (ਦਲੀਪ)	ਧਾਰਾ 202, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - 3 ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 500/- ਰੁਪਏ ਹਰੇਕ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।
ਏ2 (ਰਵਿੰਦਰ), ਏ3 (ਮਨੋਹਰ), ਏ4 (ਹੰਸ ਰਾਜ), ਏ5 (ਵਿਸ਼ਨੂੰ), ਏ6 (ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ) ਅਤੇ ਏ7 (ਦਲੀਪ)	ਧਾਰਾ 203, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. - ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।
ਏ2 (ਰਵਿੰਦਰ), ਏ3 (ਮਨੋਹਰ), ਏ4 (ਹੰਸ ਰਾਜ), ਏ5 (ਵਿਸ਼ਨੂੰ), ਏ6 (ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ) ਅਤੇ ਏ7 (ਦਲੀਪ)	ਧਾਰਾ 201 ਅਤੇ 218 ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 1,000/- ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ।

3. ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਰੀਰਕ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵੀ ਡਿਫਾਲਟ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

4. ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 6 ਅਤੇ 7 ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 65/1997, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 4 ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 76/1997, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 5 ਨੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 77/1997 ਅਤੇ 71/1997 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 88/1997 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਨੇ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ 354 ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।

5. ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 201, ਧਾਰਾ 34, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 88/1997 ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 201, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਾਰਨ ਦੱਸ ਕੇ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਨੇ 12.07.2011 ਦੇ ਉਕਤ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਿਆ।

6. ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ. ਸ਼੍ਰੀਰੰਗ ਬੀ. ਵਰਮਾ, ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ।

7. ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦਾ ਕੇਸ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ: ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ, ਪੁੱਤਰ ਨਾਨੂ ਉਕੇ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸੀ, ਨੂੰ 07.12.1995 ਨੂੰ ਗੋਂਡੀਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਜੇ ਅਗਰਵਾਲ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਘਰ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਉਸਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ੱਕੀ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਥਰਡ ਡਿਗਰੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਜਿਸ

ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 22.12.1995 ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਏ.ਸੀ. 31.12.1995 ਨੂੰ, ਇੱਕ ਅਣਪਛਾਤੀ ਲਾਸ਼, ਜਿਸਨੂੰ ਸਾੜਿਆ ਅਤੇ ਦਫ਼ਨਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਬਾਲਾਘਾਟ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਤਿਰੋਡੀ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀ। ਇਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਅਗਲਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਘਿਨਾਉਣਾ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਘੜਿਆ ਅਤੇ ਹਿਰਾਸਤੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਝੂਠੇ ਸਬੂਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ, 24.12.1995 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੀਪਕ ਲੋਖੰਡੇ ਨੂੰ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿੱਚ ਬਣਾ ਕੇ ਭਾਨਪੁਰ ਅਤੇ ਸੁਰਵਾਈ ਨੂੰ ਮੂਲਚੰਦ ਰਾਧੇਲਾਲ ਅਤੇ ਤਾਸਨਬਾਈ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਦੀਪਕ ਲੋਖੰਡੇ ਨੂੰ ਜੀਪ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਜਾਪ ਸਕੇ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੀਡਬਲਯੂ-38 ਹਰਨੇ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਟੇਸ਼ਨ-ਡਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਝੂਠੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ।

8. ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਹਿਰਾਸਤੀ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹਿਰਾਸਤੀ ਮੌਤ ਹੋਈ।

9. ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਇਆ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਧਾਰਾ 302, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਦੋਸ਼ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 304 -II ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 3 ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੰਬਰ 8 ਅਤੇ 9 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ ਵੀ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 8 ਅਤੇ 9 ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 34, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਨੂੰ ਹੁਣ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਕੈਪਸ਼ਨ ਕੀਤੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਅਧੀਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

10. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਹਿਰਾਸਤੀ ਤਸ਼ੱਦਦ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਵਿਦਵਾਨ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਮੈਨੂੰ

ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਦੀ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਦੇ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਅਧੀਨ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਫਿਰ, ਧਾਰਾ 304-II ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਿਰਾਸਤੀ ਮੌਤ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰ ਦਲੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੇਰਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਹਿਰਾਸਤੀ ਤਸ਼ੱਦਦ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲਾਂ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

11. ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਨੂੰ ਗੋਂਡੀਆ ਸਿਟੀ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਅਪਰਾਧ ਨੰਬਰ 315 ਆਫ਼ 95 ਵਿੱਚ ਪੀਡਬਲਯੂ-6 ਵਿਜੇ ਕੁਮਾਰ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰਲਾਲ ਅਗਰਵਾਲ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉਸਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਗੋਂਡੀਆ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਬ੍ਰਾਂਚ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਹਿਰਾਸਤ, ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਾਲੇ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਅਟੱਲ, ਸਗੋਂ ਸਾਬਤ ਅਤੇ ਅਖੰਡਿਤ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਭਗੌੜਾ ਹੈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ (ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਬਿਨਾਂ ਟਿਕਟ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜਣਾ ਇੱਕ ਨਾਟਕੀ ਡਰਾਮਾ ਸੀ)। ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ [ਸੈਂਟਰਲ ਬਿਊਰੋ ਆਫ਼ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕਿਸ਼ੋਰ ਸਿੰਘ] ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਹ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਹੋਵੇਗਾ।

12. ਪੀਡਬਲਯੂ-1 (ਅਮ੍ਰਿਤਾਬਾਈ ਉਕੇ), ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-16 ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਪੀਡਬਲਯੂ 20 ਅਤੇ 22 ਜੋ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ, ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਗੋਂਡੀਆ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਬ੍ਰਾਂਚ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਮਾ ਦੀ ਪਤਨੀ ਹੈ। ਉਹ

[1] [2010] 14 ਐਸ ਸੀ ਆਰ 95 : (2011) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 369

ਗਵਾਹੀ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ 18.12.1995 ਨੂੰ ਗੋਂਡੀਆ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਬ੍ਰਾਂਚ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖੂਨ ਵਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ਼ਮਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ 22.12.1995 ਨੂੰ, ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਉੱਥੇ ਪਾਇਆ ਅਤੇ 24.12.1995 ਨੂੰ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਢੁਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਾਂਗੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕਾਰਨ ਉਸਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ, ਉਸਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ, ਉਸਦੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੌਰਾਨ ਟਾਲ-ਮਟੋਲ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਐਲਾਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲਾ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੌਰਾਨ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਝੂਠਾ ਸੀ। ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਗਵਾਹ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਸਦੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦੌਰਾਨ ਉਸਦੀ ਝਿਜਕ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਖ ਤੋਂ, ਬਿਨਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ 'ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਝੂਠ, ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਵਿੱਚ ਝੂਠ' (ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਝੂਠ, ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਝੂਠ) ਦੀ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਮਾ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੌਰਾਨ ਉਸਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਗਵਾਹੀਆਂ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-4 ਮੂਲਚੰਦ ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਬੰਧਤ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਸ਼ਮਾ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਅਤੇ ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਸੋਜ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਸਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਤੋਂ ਖੂਨ ਵਗਦਾ ਦੇਖਿਆ। ਪੀਡਬਲਯੂ-16 ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਮਾ ਦੀ ਸੱਸ ਸੀ। ਉਹ ਗਵਾਹੀ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਦੋ ਦਿਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਖੁਦ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਮਾ ਨੂੰ ਕੁੱਟਿਆ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-20 ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ ਜੋ 05.11.1995 ਅਤੇ 19.12.1995 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਉਕਤ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਬਿਆਨ 16.12.1995 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 3 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਬ੍ਰਾਂਚ ਰੂਮ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 6 ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਔਰਤ ਅਤੇ ਲਗਭਗ 16 ਸਾਲ ਦੀ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਮਿਲੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੋਨੀ (ਪੀਡਬਲਯੂ-3) ਨਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਕੰਪਾਊਂਡਰ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ 'ਤੇ ਪੱਟੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-20 ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ 19.12.1995 ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਡਿਊਟੀਆਂ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-21 ਇੱਕ ਮਹਿਲਾ ਪੁਲਿਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਬ੍ਰਾਂਚ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ

ਅਤੇ ਤਲਾਸ਼ੀ ਦੌਰਾਨ ਮੌਜੂਦ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਨੇ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਨੂੰ ਲੰਗੜਾਉਂਦਿਆਂ ਪਾਇਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਸਦੇ ਘਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲੈਣ ਲਈ ਬਾਲਾਘਾਟ ਗਏ ਸਨ। ਪੀਡਬਲਯੂ-22 ਸੁਮਨਬਾਈ ਭਰਤਰਾਮ ਮਦਾਵੀ ਨਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਕਿ 20.12.1995 ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਉੱਥੇ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਦੋ ਮਹਿਲਾ ਸ਼ੱਕੀ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠੀਆਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਮਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਮਰਦ ਸ਼ੱਕੀ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਔਰਤ ਦਾ ਪਤੀ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਬੈਠਾ ਮਿਲਿਆ। ਗੋਂਡੀਆ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੇ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਸ਼ਮਾ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਤਸ਼ੱਦਦ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਤਸ਼ੱਦਦ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਪਰ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਮੈਂ ਇਹ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਕੁਝ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਧਾਰਾ 304- ਭਾਗ II, ਧਾਰਾ 34, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀਆਂ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਧਾਰਾ 304 - ਭਾਗ II, ਧਾਰਾ 34, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 201, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਬਰੀ (ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ) ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਨਜਿੱਠਾਂਗਾ।

13. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਧਾਰਾ 304-II, ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਨੂਰ ਆਗਾ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ,[2] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵੀ. ਵੈਂਕਟ ਸੁਬਾਰਾਓ ਬਨਾਮ ਰਾਜ[3] ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੱਤ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਦਯਾ ਸਪਰਾ[4] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਨੂਰ ਆਗਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਤਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਇੱਕ ਬਦਸੂਰਤ ਦਿੱਖ ਵਾਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੱਕ, ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਉੱਚਾ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤ ਦਾ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

14. ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਉਸੇ

[2] [2008] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 379 : (2008) 16 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 417

[3] [2006] ਪੂਰਕ 10 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 729 : (2006) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 305

[4] [2009] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 977 : (2009) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 729

ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਦਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਵੀ. ਵੈਂਕਟ ਸੁੱਬਾਰਾਓ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੇ ਉਹੀ ਮਾਪਦੰਡ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੱਤ ਸ਼ਰਮਾ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਯਕੀਨਨ, ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਸਬੂਤ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ (ਇਕਬਾਲ ਮੂਸਾ ਪਟੇਲ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਵੇਖੋ)।

15. ਸਬੂਤ ਦੀ ਕਿਸ ਡਿਗਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਲਾਰਡ ਡੇਨਿੰਗ ਨੇ ਮਿਲਰ ਬਨਾਮ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮੰਤਰੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ: -

"...ਉਹ ਡਿਗਰੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਨਿਸ਼ਚਤਤਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸਦੀ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਹ ਨਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਭਟਕਾਉਣ ਲਈ ਕਾਲਪਨਿਕ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਬੂਤ ਇੰਨੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹਨ ਕਿ ਉਸਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਦੂਰ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, "ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਪਰ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ" ਕੇਸ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੁਝ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।"

16. ਮੇਰੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਆਮ ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਦੁਆਰਾ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਸਰਗਰਮ ਕਰੋ

17. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫਿੰਗਰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 59 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਫਿੰਗਰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਅਣਪਛਾਤੇ ਲਾਸ਼ ਦੇ ਫਿੰਗਰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ-ਜੁਲਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ।"ਜੇ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਅਪਰਾਧੀ ਨਾ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਸਦੀਆਂ ਰਿਕਾਰਡ ਸਲਿੱਪਾਂ ਉਪਲਬਧ ਨਾ ਹੁੰਦੀਆਂ,ਤਾਂ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ", ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 101 ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਵਾਦਿਤ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਅਧਿਐਨ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 304, ਭਾਗ-II ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ

[5][2011] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 121 : (2011) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 198

[6](1947) 2 ਸਾਰੇ ਈ.ਆਰ. 372

ਲਗਾਈ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ-II ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਲਈ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 300, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 302, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟਣ ਦੀ ਸੱਟ ਦੇ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਕਤ ਸੱਟਾਂ ਧਾਰਾ 300, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ (3) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨਗੀਆਂ ਜੋ ਸਰੀਰਕ ਸੱਟ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਆਮ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਰਾਏ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 2 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਇਸ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਪਹਿਨਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਨੂੰ ਜੋ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 34, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ-II ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫਿੰਗਰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦੀ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛਾਣ ਬਾਰੇ ਰਾਏ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ।

18. ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ 31.12.1995 ਨੂੰ ਤਿਰੋਡੀ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਗੈਰਾ ਚੌਕੀ ਤੋਂ ਜੋ ਲੱਭਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਇੱਕ ਅਣਪਛਾਤੀ, ਸੜੀ ਹੋਈ ਲਾਸ਼ ਸੀ। ਉਕਤ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਵਾਦਿਤ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 102 ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ: -

"102. ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਪਛਾਣ ਅਤੇ ਪਛਾਣ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸੀ, ਪੇਟੈਂਟ ਪਛਾਣ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਲਈ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸਿਰਫ ਸਰੋਤ ਬਚੇ ਸਨ:
[ਏ] ਡੀਐਨਏ ਟੈਸਟ
[ਬੀ] ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ।"

19. ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ 'ਤੇ ਕਿ ਕੋਈ ਡੀਐਨਏ ਟੈਸਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸਦਾ ਇਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸਬੂਤ ਦਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਫਿੰਗਰ ਪ੍ਰਿੰਟ ਟੈਸਟ 'ਤੇ ਖੋਜ ਦੀ ਸਥਿਰਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰੇ 105 ਤੋਂ 108 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ: -

"105. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ, ਲਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਹਨ।

106. ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਜੋ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ, ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੇ ਸਨ।

107. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੇਪਰ-ਬੁੱਕ ਦੇ ਪੰਨੇ 1471 ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪੀਡਬਲਯੂ 41 - ਸ਼ਰਦ ਦਯਾਰਾਮ ਗਿਰੇਪੁੰਜੇ ਦੇ ਸਬੂਤ, ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਿਆਮਾ ਦੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋਣ ਲਈ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਸ਼ਿਆਮਾ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਸਨ, ਇਸਦੇ ਸਹੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਉਹ ਲਏ ਗਏ ਸਨ, ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

108. ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਭਰਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ, ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ, ਉਹ ਸੀ ਸ਼ਿਆਮਾ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅੰਦਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਸ਼ਿਆਮਾ ਦੀ ਸੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਇੱਕ ਧੁੰਦਲੀ ਤਸਵੀਰ ਵਾਂਗ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਕਤਲ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

20. ਉਪਰੋਕਤ ਕੱਢੇ ਗਏ ਪੈਰਿਆਂ ਦੀ ਸਕੈਨਿੰਗ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਸ਼ ਦੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਉਂਗਲਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋਣ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲਾਸ਼ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਮਾ ਦੀ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-41, ਸ਼ਰਦ ਦਯਾਰਾਮ ਗਿਰੇਪੁੰਜੇ ਦੇ ਸਬੂਤ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਕਿ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜੋ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋਣ ਲਈ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਸਨ ਜਿਸਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸਹੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਦੀ ਡਿਊਟੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਇੰਨਾ ਸੰਚਤ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਹਾਈ

ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਸ਼ਮਾ ਦੀ ਸੀ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਨੁਮਾਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਸ਼ਮਾ ਦੀ ਹੈ, ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਧਾਰਾ 302, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਖਾਸ ਕਾਰਨ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਫਿੰਗਰਪ੍ਰਿੰਟ ਟੈਸਟ 'ਤੇ ਰਾਏ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਬਰਾਮਦ ਹੋਈ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਸ਼ਮਾ ਦੀ ਸੀ, ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਕਤ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ, ਮੈਂ ਧਾਰਾ 201, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਬਰੀ (ਜਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ) ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਹਿਲੂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਪਹਿਲੂ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

21. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 77 ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: -

"ਕਾਰਨ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 9 ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਰਮਾ @ ਕਾਲੀਆ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਅੱਗ ਲਗਾ ਕੇ ਗਾਇਬ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ"।

22. ਅਜਿਹਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 2 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਕਲਪ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਰਾ 201, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 108 ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 2 ਅਤੇ 4 ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

23. ਹੁਣ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗਿਣਤੀ 'ਤੇ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੰਬਰ 3, 5, 6 ਅਤੇ 7 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 201, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 85 ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ: -

"..... ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਭੱਜਣ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਝੂਠਾ ਰਿਕਾਰਡ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਜਾਂਚ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਲਿਜਾਣਾ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ ਦੀ ਗਲਤ ਤਿਆਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 7 24.12.1995 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਮੈਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3,5 ਤੋਂ 7 ਨੂੰ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਮੰਨਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਉਹ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਝੂਠੀ ਹੈ।"

24. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ 17.02.1997 ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਕਿ ਅੰਤਿਮ ਹੁਕਮ ਟਾਈਪ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਧਾਰਾ 201, 218 ਦੇ ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 34, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਜ਼ਾ ਅਣਗਹਿਲੀ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਗਲਤੀ ਕਾਰਨ ਟਾਈਪ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ 17.02.1997 ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁੱਧੀਕਰਨ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਲਾਈਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: -

"ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 7 ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 201, 218 ਆਰ/ਡਬਲਯੂ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਲਈ ਆਰ.ਆਈ. ਅਤੇ 1,000/- ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ 'ਤੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਹੋਰ ਸ.ਆਈ. ਭੁਗਤਣ ਲਈ ਡਿਫਾਲਟ ਵਿੱਚ"।

25. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 7 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ, ਪਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ 1, 2 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 2 ਅਤੇ 4 ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 4 ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 5 ਤੋਂ 7 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੂਜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ।

26. ਹੁਣ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫਿੰਗਰਪ੍ਰਿੰਟ ਟੈਸਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਕੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਪਰ ਸ਼ਮਾ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਾਂਚ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 201, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ

ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ, ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 111-113 ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ: -

"111. ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਲਾਸ਼ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

112. ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਸ਼ਿਆਮਾ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

113. ਪੈਰਾ 112 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਖੋਜਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

27. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਪੈਰਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪੈਰਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਤਰਕ ਕਿ ਧਾਰਾ 201, ਧਾਰਾ 34 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਕੱਢੇ ਗਏ ਪੈਰਾ 112 ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 201, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਸ਼ਿਆਮਾ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਬੰਧਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀ ਅਜੇ ਵੀ ਦੂਜੇ ਦੋਸ਼ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਹਨ।

28. ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰੇ 105 ਤੋਂ 108 ਅਤੇ 112 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਅਤੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਦੋਹਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁੱਖ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 304, ਭਾਗ 1, ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਉਪਲਬਧ ਸੀ। ਯਕੀਨਨ, ਧਾਰਾ 201, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਰੋਕਤ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵੀ ਇਸਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਸੰਬੰਧੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਘਾਤਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਉਲਟ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਨਾ ਤਾਂ ਰਾਜ ਨੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ, ਜੋ 'ਪੀੜਤ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਅਪੀਲ

ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

29. ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੀ ਮੌਤ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸਦੀ ਮੌਤ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸਬੰਧਤ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਧਾਰਾ 300, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਾ 302, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 304, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ। ਹਰਿੰਦਰ ਨਾਥ ਮੰਡਲ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 304, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਧਾਰਾ 300, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਪੰਜ ਅਪਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਹਮਲਾਵਰ ਦੁਆਰਾ ਮੌਤ ਹੋਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਜਿਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮੌਤ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਾਰਾ 304, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਤਲ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

30. ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ' ਸਰੀਰ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਸਬੰਧਤ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਲੇਖਕ ਹੈ, ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਉਕਤ ਲਾਤੀਨੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਸਬੂਤ ਦੇ ਉਲਟ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਹ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ, ਕਈ ਵਾਰ, ਉਕਤ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ "ਕਥਿਤ ਕਤਲ ਦੇ ਪੀੜਤ ਦੀ ਲਾਸ਼" ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੇਵਕਾ ਪੇਰੂਮਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ, 8 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਰਪਸ ਡੇਲੀਕਟੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਸਬੰਧਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਤੱਥ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੱਥ ਵਾਂਗ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਅਤੇ ਰਾਮ ਭਰੋਸੇ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਰਪਸ ਡੇਲੀਕਟੀ, ਭਾਵ, ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ, ਦੇ ਪਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਤਲ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਹਾਲਾਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਰਪਸ ਡੇਲੀਕਟੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ। ਮਨੀ ਕੁਮਾਰ ਥਾਪਾ ਬਨਾਮ ਸਿੱਕਮ ਰਾਜ, 10 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਤਲ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕਾਰਪਸ ਡੇਲੀਕਟੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਨਾ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਹੈ, ਪਰ ਸਬੰਧਤ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਤੱਥ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੱਥ ਵਾਂਗ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਾਰਪਸ ਡੇਲੀਕਟੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ

[7] [1993] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 137 : (1993) 2 ਐਸ.ਸੀ. ਸੀ. 435

[8] [1991] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 711 : (1991) 3 ਐਸ.ਸੀ. ਸੀ. 471

[9] ਏਆਈਆਰ 1957 ਐਸ.ਸੀ.381

ਜਾਂ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਜਾਂ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਛੋਟ ਮਿਲਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਤਲ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਮੰਨਣਯੋਗ ਸਬੂਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੱਥ, ਕਿ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਿਸਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਤਲ ਦੇ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਸਬੂਤ, ਸਿੱਧਾ ਜਾਂ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤ ਸਥਾਪਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਇਹ ਜੋੜਨ ਵਿੱਚ ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਸਗੋਂ ਸਥਿਤੀ ਵੱਖਰੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਦੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਖੁਦ ਇੱਕ ਕੇਸ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਇੱਕ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਅਤੇ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨਾ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਨੇਕਰੋਟੋਮਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਉਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਘਾਤਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਕੂਲ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਕੇਸ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਜਿੱਥੇ ਇਸਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਵੱਖਰੇ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ 'ਤੇ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੇਸ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਹੈ। "ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸ਼ਰਮਾ" ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਦਿੱਲੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਲਈ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

[10](2002) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 157

31. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤਿਰੋਡੀ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲੀ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲਾਸ਼ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਫਿੰਗਰਪ੍ਰਿੰਟ ਟੈਸਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫਿੰਗਰਪ੍ਰਿੰਟ ਟੈਸਟ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਕਤ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਭਰਤਾ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ, ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ, ਸ਼ਮਾ ਦਾ ਸੀ, ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਅਨੁਮਾਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਫਿੰਗਰਪ੍ਰਿੰਟ ਟੈਸਟ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਪਰ ਰਿਕਾਰਡ ਸਲਿੱਪਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਲਈ, ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਲਾਸ਼ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਫਿੰਗਰਪ੍ਰਿੰਟ ਟੈਸਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਜਾਂ ਪੀੜਤ ਵੱਲੋਂ ਅਪੀਲ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 300, ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ, ਜਾਂ ਧਾਰਾ 304, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਭਾਗ-1 / ਭਾਗ-II ਦੇ ਅਧੀਨ।

32. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ 'ਤੇ ਕਿ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲਾਸ਼ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਹੈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ, ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਉਚਿਤ ਹੈ।

33. ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਵੀ. ਮਹੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਵੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। ।12 ਕਾਰਪਸ ਡੈਲੀਕਟੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਕਤਲ ਦੇ ਇੱਕ ਢੁਕਵੇਂ ਕੇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਇਹ ਉਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਫਿੰਗਰਪ੍ਰਿੰਟ ਟੈਸਟ 'ਤੇ ਰਾਏ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 304, ਭਾਗ-II, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਬੰਧਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੀ ਬਚਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

[11]2007 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਡੈਲ 255

[12][2003] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 553 : (2003) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 353

34. ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਜੋਂ, ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਦਰਦ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਮਾ @ ਕਾਲੀਆ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੌਰਾਨ ਹੱਤਿਆ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਨੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਸ਼ਮਾ @ ਕਾਲੀਆ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀਆਂ ਸਨ ਜਾਂ ਉਸਨੇ ਉਸਦੀ ਲਾਸ਼ ਗੋਂਡੀਆ ਸਿਟੀ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਵੇਖੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਬ੍ਰਾਂਚ ਰੂਮ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-16 ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਾ ਨੂੰ ਕੁੱਟਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਗਵਾਹ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਬਿਆਨ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੱਟਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਆਮ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀਆਂ।

35. ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਗਵਾਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਗਵਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾਬਾਈ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਕਈ ਚੋਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਬਿਆਨ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਉਸਦੀ ਕਲਾਮਨਾ ਵਿਖੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਸੀ। ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ ਦੀ ਸੱਸ, ਪੀਡਬਲਯੂ-16 ਨੇ ਵੀ ਕਲਾਮਨਾ ਵਿਖੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਬਾਰੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕਲਮਾਨਾ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਦੇ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੁੱਖ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 18.12.1995 ਨੂੰ ਕੁਝ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਤਸੀਹੇ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਮਾ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖੂਨ ਵਗਦਾ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ 'ਤੇ ਸ਼ਮਾ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸਦੀ ਲੱਤ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਬਿਆਨ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ 22.12.1995 ਨੂੰ, ਉਸਨੇ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਅਤੇ ਖੂਨ ਵਗਦਾ ਪਾਇਆ। ਇੱਕ ਕੰਪਾਊਂਡਰ, ਸੋਨੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸ਼ਮਾ ਦਾ 5 ਦਿਨ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ 17.12.1995 ਤੋਂ 5 ਦਿਨ ਉੱਥੇ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਸਦਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸ਼ਮਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਮਾਰ

ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਦਿਖਾਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।ਉਹ ਅੱਗੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਮ 5 ਜਾਂ 6 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਉਸਨੂੰ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 25.12.1995 ਨੂੰ ਉਹ, ਪੀਡਬਲਯੂ-16, ਉਸਦੇ ਬੱਚਿਆਂ, ਇੱਕ ਅਨਿਲ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਜੀਜੇ ਦੇ ਨਾਲ, ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦਫ਼ਤਰ ਗਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਸ਼ਮਾ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਹੈ।

36. ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਉਸਦੇ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ 130 ਬਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ 131 ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਉਸਦਾ ਬਿਆਨ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਉਸਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ, 1973 (ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ " ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.") ਦੀ ਧਾਰਾ 164 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਉਤਪਲ ਦਾਸ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 164, ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ.ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 161, ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਕਥਿਤ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸਦੀ ਲੱਤ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਸਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁੱਖ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਦੁਆਰਾ ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ 131 ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਐਕਸਟੈਂਸ਼ਨ 130 ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਬਿਆਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਟਮਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਮਾ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਨੂੰ ਗਲਤੀਆਂ ਵਜੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 145 ਦੀ ਘੋਖ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਇੱਕ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਉਸ ਤੱਥ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਰ੍ਹਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਮਾਮਲੇ (ਮਾਮਲਿਆਂ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭੁੱਲਣਾ ਜੋ ਕਿ ਸਿਰਫ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਸੰਬੰਧਤ ਗਵਾਹ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸੁਭਾਸ਼ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਤੱਥ ਦੱਸਣ ਦੀ ਭੁੱਲ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਸ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਭੁੱਲਾਂ ਗੰਭੀਰ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦੇ

13 [2010] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 495 : (2010) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 493

14 [2004] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1085 : (2004) 13 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 174

ਬਰਾਬਰ ਹਨ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਉਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਅਮਰੁਤਾਬਾਈ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਰਾਹੀਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤੇ ਹਨ। ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੱਟ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੱਟ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਆਮ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਦੁਆਰਾ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਨੂੰ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਨੂੰ, ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਾੜੀ ਕੱਟਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ, ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮੌਤ ਦੇ ਐਲਾਨ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਦੇ ਬਿਆਨ ਕਿ 22.12.1995 ਨੂੰ ਕੁੱਟਮਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਸ਼ਮਾ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਗਈ ਅਤੇ ਫਿਰ, ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ, ਨੂੰ ਵੀ ਇੱਕ ਤੱਥ ਵਜੋਂ ਉਚਿਤ ਭਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਭੁੱਲਾਂ ਵਜੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਲਾਤ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਦੀ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੌਰਾਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਗਵਾਹ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੁਝ ਹੋਰ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸ਼ਮਾ 'ਤੇ ਖੂਨ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਸਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟਣ ਦੀ ਸੱਟ ਦੇਖਣ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟਦੇ ਦੇਖਣ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਣਪਛਾਤੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਲੱਤਾਂ 'ਤੇ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟਣ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਛੱਡੋ।

37. ਉਕਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ, ਇਹ ਸ਼ਮਾ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿ ਲਾਸ਼ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਗਲਤੀਆਂ ਜੋ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਮੂਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਬਣੀਆਂ ਸਨ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਕਤ ਖੂਨ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸੱਟ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਆਮ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
38. ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪੈਰਾ 18, ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਅਗਲਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-8 ਦੀਪਕ ਲੋਖੰਡੇ ਨੂੰ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਭੇਸ ਵਿੱਚ

ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਹਨ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾਇਆ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਗੱਡੀ ਅਗਰਸੇਨ ਭਵਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਮੁੜ ਗਈ, ਤਾਂ ਦੀਪਕ ਲੋਖੰਡੇ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਸਪੀਡ-ਬ੍ਰੇਕਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਗੱਡੀ ਦੀ ਗਤੀ ਘੱਟ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਦੀਪਕ ਲੋਖੰਡੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਮੰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜਣ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਾਏ ਗਏ ਸਨ ਸਗੋਂ ਸਟੇਸ਼ਨ ਡਾਇਰੀ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਐਂਟਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਡਰਾਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੀਪਕ ਲੋਖੰਡੇ, ਜਿਸਦੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-8 ਵਜੋਂ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 48 ਵਿੱਚ ਉਸਦੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਟਾਕ ਪੰਚ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿਯਮਤ ਸੂਚਨਾਕਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਉਹ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੰਬਰ 1, 2 ਅਤੇ 4 ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 202, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿ ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਕੇਸ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-8 ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਗਿਆ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜਣ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਾਮਲਾ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਖਾਸ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਸਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਭੁਗਤਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਸੀ। ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਅਸੰਗਤਤਾ ਆਈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਡਰਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੀਪਕ ਲੋਖੰਡੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਐਕਟ, 1989 ਦੀ ਧਾਰਾ 137/174 ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਸ.ਈ. ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਸੀ.ਨੰ. 12/96 ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਕੋਰਟ, ਜੇ.ਐਮ.ਐਫ.ਸੀ., ਰੇਲਵੇ, ਰਾਏਪੁਰ ਦੁਆਰਾ 07.01.1996 ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼, ਜਿਸਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਸਾਰਥਕਤਾ ਮੰਨਦੀ ਹੈ। ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਲਈ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 54 ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: -

ਮਾਨਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ

"..... ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਦਾ ਬਚਾਅ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਨਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਅਦਾਲਤ ਰਾਏਪੁਰ ਨੇ 7.1.96 ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਟਿਕਟ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਰੇਲਵੇ ਅਦਾਲਤ ਰਾਏਪੁਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸੀ। ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ। ਅਜਿਹਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਨੂੰ 7.1.96 ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਗੋਂਡੀਆ ਤੋਂ ਰਾਏਪੁਰ ਵਿਚਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਟਿਕਟ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਨੂੰ 50/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਉਸ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਅਪਰਾਧੀ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇੰਨੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਚਾਨਕ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਰੁਪਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੇਗਾ। 50/- ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਦਾਖਲੇ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 200/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਭਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਕਥਿਤ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਪੱਤਰ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰੇਲਵੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਰਿਕਾਰਡ ਇਸ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਿਕਾਰਡ ਇਸ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਰਿਕਾਰਡ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਸ਼ਮਾ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੂੰ 11 ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਮਾ @ ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਬਾਰੇ ਬਚਾਅ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

39. ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ, ਸਭ ਤੋਂ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਲਾਹ ਦੇ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੇ ਬਚਾਅ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ।

40. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਤੇ ਤੱਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗਲਤ ਪਹੁੰਚ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰੇ 61 ਅਤੇ 62 ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ: -

"61. ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਕਿ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਕੋਲ ਕੁਝ ਬਚਾਅ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਬਹਿਸਯੋਗ ਹੈ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਆਪਣੀ ਇਨਕਾਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਸਮੇਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਖਾਸ ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਤਾਰੀਖਾਂ 'ਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਬ੍ਰਾਂਚ ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਜਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

62. ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਲਾਹ ਦੇ ਕੇ, ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ, ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ।"

41. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਪਲਬਧ ਸੀ, ਪਰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਾਰਥਕਤਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਖੁਦ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੁਆਰਾ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਇੱਕ ਡਰਾਮਾ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਗਵਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਦਾਲਤ (ਆਂ) ਵੱਲੋਂ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਖੁਦ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੂ ਪੁੱਤਰ ਨਾਨੂ ਨਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਲਾਮਾਣਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਗੋਂਡੀਆ ਤੋਂ ਰਾਏਪੁਰ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਟਿਕਟ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-1 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-16 ਨੇ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਕਲਾਮਾਣਾ ਵਿਖੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਥੇ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਸ਼ੱਕਾਂ ਜਾਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ

ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਮਿਆਰ ਸਿਰਫ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਹੈ।

42. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਸ ਤਰਕ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਭੱਜਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਪਰੋਕਤ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਉਚਿਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਇਹ ਸਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਡਰਾਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਨੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚੁਣਿਆ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਖਾਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਨਤੀਜਾ ਭੁਗਤਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕੁਝ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਾਂਗਾ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਥਾਪਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਬੋਝ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਉਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਜਿੰਨਾ ਗੰਭੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਓਨਾ ਹੀ ਸਖਤ ਸਬੂਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

43. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਪਰੋਕਤ ਤਰਕ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਾਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਵੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। 16 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਡਿੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਵਾਧੂ ਕੜੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਘਾਟ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਝੂਠੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਜਾਂ ਦਲੀਲ ਦੁਆਰਾ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵੀ. ਵੈਂਕਟ ਸੁਭਾਰਾਓ ਦੇ ਕੇਸ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਵੀ ਯੋਗ ਹੈ। ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਬੋਝ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੇ ਉਸੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਜੋ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ

[15] [2010] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1064 : (2010) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 439

[16] [1985] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 88 : [ਏਆਈਆਰ 1984 ਐਸ.ਸੀ. 1622]

ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਡਿਊਟੀ ਦੇ ਉਲਟ ਜਿੱਥੇ ਸਬੂਤ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੂੰ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹਨ। ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੇਲਵੇ ਕੋਰਟ, ਰਾਏਪੁਰ ਦੇ 07.01.1996 ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੈਰੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੱਢਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਲਾਮਨਾ ਨਗਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਮਾ, ਪੁੱਤਰ ਨਾਨੂ ਨੂੰ ਗੋਂਡੀਆ ਤੋਂ ਰਾਏਪੁਰ ਵਿਚਕਾਰ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਟਿਕਟ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਢੇ ਗਏ ਪੈਰੇ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਉਕਤ ਟੁਕੜੇ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਇਹ ਪਰਖਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦੇ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਧਾਰਨਾਵਾਂ, ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰੇਲਵੇ ਕੋਰਟ, ਰਾਏਪੁਰ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਸਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ।

44. ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 43 ਅਤੇ 79 ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਪਾਠ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਰੇਲਵੇ ਕੋਰਟ, ਰਾਏਪੁਰ ਦੇ 07.01.1996 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ 07.01.1996 ਦੇ ਉਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਜਾਂ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਸਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਇਸਦੇ ਸਬੂਤ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਡਾ. ਐਨ.ਜੀ. ਦਾਸਤਾਨੇ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਐਸ. ਦਾਸਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 24 ਤੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅੰਸ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਹੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ:-

"24... ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਆਦਮੀ ਜਿਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੱਥ-ਸਥਿਤੀ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਤੱਥ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲਣ 'ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਖਾਸ ਤੱਥ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਮਝਦਾਰ ਆਦਮੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਇਸ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਟੈਸਟ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਦੂਜਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੋਲਣਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਅਕਸਰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਸੰਭਵ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,

[17] [1975] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 967 : [(1975) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 326]

ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਅਸੰਭਵ। ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਅਕਸਰ ਇੱਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਚੋਣ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਚੋਣ ਹੈ ਜੋ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ..."

45. 07.01.1996 ਦੇ ਉਕਤ ਹੁਕਮ ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਨਿਰੀਖਣ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ 54. ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੇ ਜੋਖਮ 'ਤੇ, ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ: -

"ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਗੋਂਡੀਆ ਤੋਂ ਰਾਏਪੁਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਟਿਕਟ ਦੇ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।"

46. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਰੇਲਵੇ ਕੋਰਟ, ਰਾਏਪੁਰ ਦਾ 07.01.1996 ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੱਖਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿਵੇਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਭਿਆਨਕ ਅਪਰਾਧੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਫੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਜੇਕਰ ਫੜਿਆ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਵੀ ਉਹ 50/- ਰੁਪਏ ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਜਮ੍ਹਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਅਗਲੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਇੱਕ ਡਰਾਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੀਪਕ ਲੋਖੰਡੇ ਨੂੰ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ ਦਾ ਭੇਸ ਧਾਰਨ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਪੁਲਿਸ ਵਾਹਨ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਖੁਦ ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਕਤ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀਪਕ ਲੋਖੰਡੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਾਰਦਾ ਦੇ ਕੇਸ (ਉਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਜਾਂ ਘਾਟ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਝੂਠੇ ਬਚਾਅ ਜਾਂ ਦਲੀਲ ਦੁਆਰਾ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਰਥਕਤਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ 07.01.1996 ਦੇ ਹੁਕਮ ਸਿਰਫ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਗੋਂਡੀਆ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਡਿਟੈਕਟਿਵ ਬ੍ਰਾਂਚ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਲਾਸ਼ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ

ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਗੋਪਾਲ ਦੀਨਾਜੀ ਬੰਸੋਡ ਤੋਂ ਪੀਡਬਲਯੂ 11 ਵਜੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਫੈਸਲਾ ਖੁਦ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਜਿਰ੍ਹਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੁਝ ਵੀ ਢੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਪੀਡਬਲਯੂ-38 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ, ਜੋ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਇੱਕ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ ਦੇ ਭੱਜਣ ਅਤੇ ਉਕਤ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਡਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕੁਝ ਐਂਟਰੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਤੱਥ ਬਾਰੇ ਵੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਰਾਏਪੁਰ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾਂ ਟਿਕਟ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।

47. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 110 ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਅਣਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ: -

"110. ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹਨਾਂ ਨੁਕਤਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਦੇ ਬੋਝ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਲਈ ਉਮੀਦ ਅਨੁਸਾਰ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਵੱਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਖੰਡਨ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਡਿਗਰੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

48. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 61, 62 ਅਤੇ 110 ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਇਹ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟੇ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਕ੍ਰਾਈਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1614/2012 ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਪੀਲਾਂ ਜੋ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ ਇਕਲੌਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਕਾਰਨ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਸਜ਼ਾ, ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਫਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

49. ਗੋਂਡੀਆ ਸਿਟੀ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ 'ਤੇ ਖਰਾ ਉਤਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਹੋਰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਉਭਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 2012 ਦੀ ਕ੍ਰਾਈਮ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1617 ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 (ਰਵਿੰਦਰ) ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 4 (ਹੰਸ ਰਾਜ) ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II, ਧਾਰਾ

34, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ, ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ। ਡਾਕਟਰੀ ਅਤੇ ਮੌਖਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੋਈ 'ਗੰਭੀਰ ਸੱਟ' ਲੱਗੀ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਸੀ, ਅੱਠ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗ ਕੇ (ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਤੱਕ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 320 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ)। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ਼ ਕਾਲੀਆ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟਣ ਦੀ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੰਬਰ 2 (ਰਵਿੰਦਰ), ਨੰਬਰ 3 (ਮਨੋਹਰ), ਨੰਬਰ 4 (ਹੰਸ ਰਾਜ) ਅਤੇ ਨੰਬਰ 5 (ਵਿਸ਼ਨੂੰ) ਦੀ ਧਾਰਾ 331 ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

50. ਹਿਰਾਸਤੀ ਤਸ਼ੱਦਦ 'ਤੇ ਲੱਭਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਧਾਰਾ 34, ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 330, 348 ਅਤੇ 387 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 330 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਧਾਰਾ 323 ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਵਿੱਚ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਈ ਚਾਹੀਦੀ।

51. ਧਾਰਾ 304-ਭਾਗ II ਅਧੀਨ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟੇ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ, ਧਾਰਾ 34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਬੰਧਤ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਹੋਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਧਾਰਾ 201, 202, 203 ਅਤੇ 218 ਅਧੀਨ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਜ਼ਾ, ਸਬੰਧਤ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

52. ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਸਿੱਟਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਵੇਗਾ, ਧਾਰਾ 201, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34, ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਅਧੀਨ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 112 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਸਬੂਤ ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਵਾਏ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ।

53. ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ: -

1. 2012 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1614 ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

II. 2012 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1615, 1616, 1617 ਅਤੇ 1618 ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਾਗਪੁਰ ਬੈਂਚ ਦੇ 12.07.2011 ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਸਿਵਾਏ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਫੌਜਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। 2012 ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1617 ਯਾਨੀ ਰਵਿੰਦਰ (ਏ 2) ਅਤੇ ਹੰਸ ਰਾਜ (ਏ 4), 2012 ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1618 ਯਾਨੀ ਮਨੋਹਰ (ਏ 3) ਅਤੇ 2012 ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1616 ਯਾਨੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ (ਏ 5) ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 330, 348 ਅਤੇ 387 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਅਤੇ 1,000/- ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਦੋਸ਼ 'ਤੇ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਰੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ-ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਅਪਰਾਧਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਗਲੇਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਸਿਰਫ ਏ 2 ਤੋਂ ਏ 5 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੌਜਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ। ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1617 ਆਫ 2012, 1618 ਆਫ 2012 ਅਤੇ 1616 ਆਫ 2012, ਉਹ ਵੀ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 330, 348 ਅਤੇ 387 ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਣਗੌਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਨਿਰਣਾ

ਸੰਜੇ ਕੁਮਾਰ, ਜੇ.

1. ਮੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ, ਜਸਟਿਸ ਸੀ.ਟੀ. ਰਵੀਕੁਮਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਵਿਦਵਤਾਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਪਾਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਵੱਖਰਾ ਵਿਚਾਰ।

2. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨਿਕ, ਪੁੱਤਰ ਸੀਤਾਰਾਮ ਜਿਭਕਟੇ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ 2012 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1614, 06.03.2022 ਨੂੰ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਅਪੀਲ ਵੀ ਹੋਰ ਚਾਰ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਰਗਰਮ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ।

3. ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਾ ਉਰਫ ਕਾਲੀਆ, ਪੁੱਤਰ ਨਾਨੂ ਉਕੇ ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਛੇੜਛਾੜ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਧਾਰਾ 302, 330, 331, 342, 343, 348,

354, 385, 387, 201, 202, 193 ਅਤੇ 218 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ 1995 ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਨੰਬਰ 315 ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 (ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ.) ਦੀ ਧਾਰਾ 34 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਤੋਂ 7 ਹਨ। ਸੁਧੀਰ, ਪੁੱਤਰ ਰਾਮਭਾਨ ਕਿਆਰਕਰ, ਅਤੇ ਗਣੇਸ਼, ਪੁੱਤਰ ਰਘੂਜੀ ਤੁਰਕਰ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 8 ਅਤੇ 9, ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 201 ਅਤੇ 202 ਆਈਪੀਸੀ, ਧਾਰਾ 34 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

4. ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2 ਤੋਂ 7 ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਮੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, ਮਾਣਿਕ, ਜੋ ਕਿ 2012 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1614 ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਵੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ II, 330, 331, 348, 387, 201 ਅਤੇ 218 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਾਰੇ ਧਾਰਾ 34 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ, ਹੋਰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ 354 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾ 34 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਧਾਰਾ 201 ਆਈਪੀਸੀ, ਧਾਰਾ 34 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸ਼ਮਾ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋ ਗਏ।

5. ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਅਤੇ ਦਿਲੀਪ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 6 ਅਤੇ 7, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 2012 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1615 ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਰਿਹਾਅ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ 05.10.2012 ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛੁੱਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਮਨੋਹਰ ਨੇ 3 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਭਗ 1 ਸਾਲ ਅਤੇ 10 ਮਹੀਨੇ ਕੈਦ ਕੱਟੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 5 ਵਿਸ਼ਣੂ ਨੇ 3 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਭਗ 1 ਸਾਲ ਕੈਦ ਕੱਟੀ ਸੀ। ਮਾਨਿਕ, ਰਵਿੰਦਰ ਅਤੇ ਹੰਸਰਾਜ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, 2 ਅਤੇ 4 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 7 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ 2 ਸਾਲ ਹੀ ਕੱਟੇ ਸਨ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ਼ ਮਨੋਹਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3 ਅਤੇ 5 ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ੀ/ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ਼ 16.02.2015 ਨੂੰ ਹੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ੀ/ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਗਭਗ 5 ਸਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਏ ਸਨ।

6. ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਣਿਕ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1; ਰਵਿੰਦਰ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2; ਮਨੋਹਰ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 3; ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਂ। ਹੰਸਰਾਜ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 4 ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 5। ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 302 ਆਈਪੀਸੀ, ਧਾਰਾ 34 ਆਈਪੀਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਪਹਿਲੂ ਸੁਲਝ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਅਸਫਲਤਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਬੇਰਹਿਮੀ ਅਤੇ ਥਰਡ-ਡਿਗਰੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪੁਲਿਸ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸਖ਼ਤ ਸਟੈਂਡ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਜੋ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

7. ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਸਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਵੀ ਪੱਖ ਮਿਲਿਆ, ਮੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਹਿਰਾਸਤੀ ਤਸ਼ੱਦਦ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਰਾਮ ਸਾਗਰ ਯਾਦਵ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ: "ਇਕੱਲੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਬੱਝੇ ਹੋਏ, ਉਹ ਅਕਸਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲਣਾ ਚੁਣਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਹ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਚਮਕ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦੇ ਹਨ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਥਾਣੇ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਅਪਰਾਧੀ ਕੌਣ ਹਨ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ"।

8. ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨਾਲ ਜੋ ਕੁਝ ਵਾਪਰਿਆ ਹੈ ਉਹ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਯਕੀਨਨ ਹਨ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸੱਟਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਹਾਲਾਤ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਗੇ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਗਾਇਬ ਕੀਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ"।

9. ਇਸ ਤੈਅ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ

[1] [1985] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 621 : (1985) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 552

[2] [1992] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 180 : (1992) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 249

ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਈ ਗਵਾਹ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਿਲੀਪ ਮਧੂਪ੍ਰਸਾਦ ਸਵਾਲਾਖੇ (ਪੀਡਬਲਯੂ-20), ਸ਼ਾਲੀਕਰਾਮ ਸਰਸਰਾਮ ਨਿਮਕਰ (ਪੀਡਬਲਯੂ-23), ਸੁਮਨਬਾਈ (ਪੀਡਬਲਯੂ-22), ਅਤੇ ਦਯਾਰਾਮ ਬਕਰਮ ਸੋਨਕੁਸਾਰੇ (ਪੀਡਬਲਯੂ-19), ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਗਵਾਹ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੇਜਲਾਲ ਕਰੂਲਾਲ ਪਚਭੇ (ਪੀਡਬਲਯੂ-10) ਅਤੇ ਕੁਵਰਲਾਲ ਬੁੱਧੂਸਾਓ ਦੋਹਾਰੇ (ਪੀਡਬਲਯੂ-9), ਬਾਲਾਘਾਟ ਵਿਖੇ ਹੋਟਲ ਆਨੰਦ ਦੇ ਸਟਾਫ, ਜਿੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸ਼ਮਾ ਨੂੰ ਰਾਤ ਭਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਜ਼ਖਮੀ ਸੀ ਅਤੇ ਖੂਨ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ, ਅਮਰੂਤਾਬਾਈ (ਪੀਡਬਲਯੂ-1) ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ 18.12.1995 ਨੂੰ ਸ਼ਮਾ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਖੂਨ ਵਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸੁਰੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਖੜਗਚੰਦ ਸੋਨੀ (ਪੀਡਬਲਯੂ-3), ਕੰਪਾਊਂਡਰ ਜਿਸਨੇ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਾ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਮੁੱਕਰ ਗਿਆ ਪਰ ਇਹ ਤੱਥ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ, ਜਿਸਦੀ ਕੀਮਤ ਹੈ, ਸ਼ਮਾ ਦੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹਾਲਤ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸ 'ਤੇ ਵਰਤੇ ਗਏ ਥਰਡ-ਡਿਗਰੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 16.12.1995 ਤੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਤੇ 24.12.1995 ਤੱਕ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਥਰਡ-ਡਿਗਰੀ ਇਲਾਜ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ। ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਹਾਣੀ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਮਾ 24.12.1995 ਨੂੰ ਰਾਤ 11:00 ਵਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਭੀੜ-ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਚੱਲਦੀ ਜੀਪ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਭੱਜ ਸਕਦਾ।

10. ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਲੀਕਰਮ ਨਿਮਕਰ (ਪੀਡਬਲਯੂ-23), ਪੁਲਿਸ ਫੋਰਸ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਭੱਜਣ ਬਾਰੇ ਪੁਲਿਸ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਐਂਟਰੀ ਗਲਤ ਸੀ। ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤੱਥ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 48 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ 24.12.1995 ਨੂੰ ਸਟੇਸ਼ਨ ਡਾਇਰੀ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮਾਣਿਕ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1, ਨੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਐਂਟਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਯਾਰਡ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-23 ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਮਾਣਿਕ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸ਼ਮਾ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਐਂਟਰੀ ਕਿਉਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪੀਡਬਲਯੂ-23 ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਹ ਐਂਟਰੀ ਗਲਤ ਸੀ ਪਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਨਿਕ ਉਸਦਾ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ।

11. 'ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਥਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕਲਾ ਹੈ'। ਇਹ ਕਲਾ ਇੱਕ ਜੱਜ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਅਧੂਰੀ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਗਲਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ

ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕਰਕੇ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਹੇਰਾਫੇਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਖਾਧੜੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਇਹ ਭੋਲਾਪਣ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਪੇਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੇ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਵੀ ਬੇਯਕੀਨੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਡੇ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਬੇਈਮਾਨੀ ਨਾਲ ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਾ ਦੇ ਆਪਣੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਘੜ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਰਿਕਾਰਡ ਬਣਾਇਆ। ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋ ਕੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਰਾਏਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਅਤੇ 07.01.1996 ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਦੀ ਰੇਲਵੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਕ ਮਨਘੜਤ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਰਚੀ। ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਪਲ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਭੱਜਣ ਦਾ ਪੁਲਿਸ ਵਰਜਨ ਸੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੱਡੀ ਛਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸ਼ਮਾ, ਜੋ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਭਗੌੜਾ ਸੀ, ਨੇ ਗੋਂਡੀਆ ਅਤੇ ਰਾਏਪੁਰ ਵਿਚਕਾਰ ਬਿਨਾਂ ਟਿਕਟ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਫੜੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ *50/- ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣਾਉਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸਨੂੰ ₹200/- ਦਾ ਜੁਰਮਾਨਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਹ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਕਹਾਣੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।

12. ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਏਪੁਰ ਵਿਖੇ ਇਸ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਰਾਏਪੁਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਇਹ ਉਹੀ ਸ਼ਾਮਾ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਉੱਥੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼ਾਮਾ ਦੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੇ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੰਭਵ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਿਆਣਪ ਵਿੱਚ, ਉਂਗਲਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਜਿਸ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਸ਼ਾਮਾ ਦੀ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ, ਇਸ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸ਼ਾਮਾ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਨੇ ਸਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਸ਼ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। 'ਕਾਰਪਸ ਡੇਲੀਕਟੀ' ਇੱਕ ਲਾਤੀਨੀ ਵਾਕੰਸ਼ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੈ 'ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਸਰੀਰ'। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

13. ਸੇਵਕਾ ਪੇਰੂਮਲ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਤਲ ਦੇ

[3]ਏਰੇਵੈਨ (1872), ਸੈਮੂਅਲ ਬਟਲਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਅੰਗ

[4][1991] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 711 : (1991) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 471

ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਕਾਰਪਸ ਡੇਲੀਕਟੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਜ਼ਰੂਰਤ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਤੱਥ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੱਥ ਵਾਂਗ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਤਲ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਬੂਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਤਲ ਦਾ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਹਾਲਾਤੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ।

14. ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਚਲਾਕ ਸਨ, ਜੋ ਕਿ ਫਿੰਗਰਪ੍ਰਿੰਟ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਕਾਰਨ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ, ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ [ਸੇਵਕਾ ਪੇਰੁਮਲ](#) (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਚਲਾਕ ਅਤੇ ਚਲਾਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਾਇਜ਼ ਭਟਕਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਚਲਾਕੀ ਨਾਲ ਮਨਘੜਤ ਅਤੇ ਜਾਅਲੀ ਰਿਕਾਰਡ ਬਣਾਏ ਹਨ।

15. ਇਹ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਬਿੰਦੂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲੱਭ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲੋਕ, ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਘਿਣਾਉਣੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਹ ਆਸਾਨ ਤਰੀਕਾ ਅਪਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਉਪਲਬਧ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਅਟੱਲ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਮੌਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ।

16. ਇਹ ਸਹੀ ਸਮਾਂ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਦੇ ਖਤਰੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਧੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠੇ। ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪ੍ਰੋ. ਉਪੇਂਦਰ ਬਕਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ: "ਭਾਰਤ ਬਾਰੇ ਜੋ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਤੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਘਾਟ, ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਨ"। ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ, ਪ੍ਰੋ. ਸ਼੍ਰੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵਾ ਰਾਓ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਤਾਕਤ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਪੁਲਿਸ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਉਤਪਾਦ ਹੈ ਜੋ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸਜ਼ਾ ਵਜੋਂ ਤਰਕਸੰਗਤ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਭਟਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਰੋਕ ਦੀ ਘਾਟ ਲਗਾਤਾਰ ਪੁਲਿਸ

[5]ਭਾਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਸੰਕਟ (1982)

ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਤਸ਼ੱਦਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।

17. ਮੁਹੰਮਦ ਘੌਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ: 'ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣਾ ਜਾਂ ਮਾਰਨਾ, ਇਸਨੂੰ ਹਲਕੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣਾ, ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਜੰਗ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਲੋਹਾ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪੁਲਿਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਲਪਨਿਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ? ਇਹ ਮੰਦਭਾਗਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗਲਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਬਣਾ ਕੇ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਏਸੀਟੀਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੁਲਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੈਂਕ ਅਤੇ ਫਾਈਲ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਲਾਕ-ਅੱਪ ਦੀ ਗੁਪਤਤਾ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ।

18. ਦਰਅਸਲ, ਰਾਮ ਸਾਗਰ ਯਾਦਵ (ਉੱਪਰ), ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹਿਰਾਸਤੀ ਮੌਤਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੇ ਭਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 'ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੱਟਾਂ' ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ 113ਵੀਂ ਰਿਪੋਰਟ (1985) ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤੀ ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 114-ਬੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਹਿਰਾਸਤੀ ਮੌਤ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੇ ਭਾਰ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਉੱਤੇ ਉਲਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਹਾਕੇ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਹ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ।

19. ਇਸ ਕਦਮ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਇਹ ਤੱਥ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਹਿਰਾਸਤੀ ਤਸ਼ੱਦਦ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹਾ ਪੀੜਤ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਭਾਰਤੀ ਪੁਲਿਸ ਐਕਟ, 1861 ਦੀ ਧਾਰਾ 29, ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ

[6]ਹਿਰਾਸਤੀ ਮੌਤਾਂ ਪੀ. ਸ਼੍ਰੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੇਵਾ ਰਾਓ ਦੁਆਰਾ (ਨੈਸ਼ਨਲ ਲਾਅ ਸਕੂਲ ਜਰਨਲ. ਭਾਗ 6, 1994)

[7]ਮੁਹੰਮਦ ਘੌਸ, "ਰਾਜ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਹਿਰਾਸਤੀ ਮੌਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ", ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ 270 (ਮਹੇਂਦਰ ਪੀ. ਸਿੰਘ ਸੰਪਾਦਿਤ, 1989)

ਕਰਮਚਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਨਿੱਜੀ ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨਾ ਜਾਂ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੁਲਿਸ ਮੈਨੂਅਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਕੈਦੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਿਰਾਸਤ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹਨ।

20. ਦੀਪਕ ਲੋਖੰਡੇ (ਪੀਡਬਲਯੂ-8) ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ 24.12.1995 ਨੂੰ ਸ਼ਮਾ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਇਸ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸ਼ਮਾ ਉਸ ਰਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚੋਂ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਾ ਤਾਂ ਇਸ ਪੈਰੋਡੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਰਾਏਪੁਰ ਵਿਖੇ ਰੇਲਵੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟਣ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ-II ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾ ਕੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹਲਕੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋਹਰੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅੱਗੇ ਝੁਕਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣਾ ਸਿਰਫ਼ ਸੱਟ 'ਤੇ ਅਪਮਾਨ ਹੀ ਵਧਾਏਗਾ।

21. ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਦੁਆਰਾ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸਿੱਟੇ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਹੋਵਾਂਗਾ ਕਿ, ਸ਼ਮਾ @ ਕਾਲੀਆ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ ਦੇ ਕੇ, ਧਾਰਾ 304 ਭਾਗ-II ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 34 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਮੈਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਾਂਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਾਂਗਾ।

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਰਾਏ ਦੇ ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਪੀਲ ਪੇਪਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

†ਸਿਰਲੇਖ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ: ਅੰਕਿਤ ਗਿਆਨ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦਿਵਾਕਰ ਜੋਤੀ ਐਡਵੋਕੇਟ